

Kommunstyrelsen

Yttrande över Remiss - Betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)

Förslag till beslut

Kommunledningskontorets förslag till yttrande antas som kommunstyrelsens yttrande över remissen *En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)*.

Ärendebeskrivning

Eskilstuna kommun har fått tillfälle att yttra sig över remissen *En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)*. Remissvaret ska lämnas in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet senast den 10 juni 2024. Synpunkter har inhämtats från samhällsbyggnadsförvaltningen.

Utredningens uppdrag har varit att göra en översyn av de bestämmelser i plan- och bygglagen som avser vatten. Syftet med utredningen har för det första varit att förenkla och förtydliga på vilket sätt miljö kvalitetsnormer för vatten ska få genomslag vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen på ett sätt som motsvarar kraven i EU-rätten och som underlättar kommunernas tillämpning av dessa krav. För det andra har syftet varit att ge kommunerna de verktyg som behövs för att säkerställa att de krav på miljömässigt och ekonomiskt hållbara lösningar för dag- och dricksvatten som ställs vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen kan genomföras idag och vid ett ändrat klimat. Utredning har sedan delat in uppdraget i tre delar: miljö kvalitetsnormer för vatten, dagvattenhantering och dricksvattenförsörjning.

Samhällsbyggnadsförvaltningen och kommunledningskontoret tycker att utredningens förslag som helhet är bra. Däremot finns ett problem med utredningens direktiv gällande dagvatten eftersom lagstiftningen slutar vid plangränsen medan vattnets flöde inte gör det. I yttrandet påtalas bristen i direktiven till utredningen och därefter läggs fokus på utredningens förslag i de delar där kommunen framför kritik, vill se förändringar eller förtydliganden av utredningens förslag.

KOMMUNLEDNINGSKONTORET

Tommy Malm
Kommundirektör

Kristina Birath
Fastighets- och miljödirektör

Beslutet skickas till:
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Samhällsbyggnadsnämnden

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Eskilstuna kommuns yttrande över Remiss - Betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)

Sammanfattning

Eskilstuna kommun ser över lag positivt på utredningens förslag till förändringar men har också synpunkter på direktiven till utredningen. Ett centralt problem när det gäller dagvatten och detaljplaner är att lagstiftningen tenderar att sluta vid plangränsen medan vattnets flöde inte gör det. Följden blir att dagvattnets infrastruktur blir lidande vilket orsakar problem vid planering, byggande samt för vattenflöden upp - och nedströms planområdet. Lagstiftningen behöver utgå från att dagvatten från bebyggelse och avrinning från annan mark ska kunna hanteras i ett sammanhang, bland annat med anledning av att vattnet många gånger använder samma vattenanläggningar. Detta saknas som bärande tanke i utredningsdirektiven och därmed i utredningen. Frågan diskuteras i vattenverksamhetsutredningen (SOU 2014:35 "I vått och torrt.") och klimatanpassningsutredningen (SOU 2017:42 "Vem har ansvaret"). Med det sagt så innehåller denna utredning mycket som är bra och kritiken riktas mot det som saknas.

Förändringarna kommer förtydliga vikten av att utforma och placera bebyggelse med hänsyn till dagvatten. Dagvattenfrågor har kommit att spela en viktig roll i utformningen av våra detaljplaner vilket inte avspeglas i dagens lagstiftning, varför ett förtydligande är välkommet. Vidare innebär förändringarna större möjligheter att i detaljplan säkerställa skydd mot otillåten påverkan på miljökvalitetsnormerna, samt reglera dagvattenhanteringen på kvartersmark. Eskilstuna kommun ser positivt på detta då det kommer underlätta planeringen i tätbebyggda områden och där det finns utmaningar kopplat till miljökvalitetsnormer.

Vidare vill Eskilstuna kommun betona vikten av vägledning gällande vilket underlag som behöver tas fram till detaljplaner för att säkerställa att bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken följs. Detta särskilt utifrån hur den avrinningsområdesproblematik som lyfts i utredningen ska hanteras. En annan fråga kommunen gärna ser vägledning kring är hur dagvattenfrågor kan hanteras vid ändring av detaljplaner. Även i bygglovsskedet bidrar förslagen till förtydliganden som kommer underlätta, men här finns risken att

behoven som uppkommer av mer samordnande med miljöprövningen kommer leda till längre handläggningstider.

Yttrande

4.14.2 Gällande rätt för vattenfrågor

Utredningen menar att det saknas reglerade kopplingar mellan lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet och plan- och bygglagen. Den koppling som ändå får anses finnas är vag men ger ändå möjlighet att samnyttja de befintliga vattenanläggningar (framför allt diken) som till stor del utgör vattnets infrastruktur i jordbrukslandskapet. Det är framför allt 3 kap 5-8§§ och 7 kap.17-29§§ lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (1998:812) som avses. Kopplingen är i stort behov av förenkling och förtydligande. Detta är viktigt av flera skäl. Det ger möjlighet att ta ett större grepp om dagvatten, till exempel när det gäller översvämningsproblematik och rening. Ett annat skäl är rättviseperspektivet för den enskilde när det gäller ansvarsfrågan men också vad gäller kostnader för rensning och underhåll.

10.3 Nya och ändrade legaldefinitioner

Det är bra med en definition av termen dagvatten. En fråga är om formuleringen *regn- eller smältvatten som inte tränger ned i marken eller som avrinner på markyta...* kan vara en alltför omfattande definition och inom till exempel en översiktsplan träffa allt vatten som rinner av från berg?

10.4.1 Förtydligade bestämmelser om hänsyn till allmänna intressen

Utredarna föreslår att dagvatten ska pekats ut som ett eget allmänt intresse i 2 kap. 6 § PBL som ska beaktas avseende byggnadsverks placering och utformning. Dagvattenfrågan hanteras redan i bygglovsprövningen och kravet på ställningstaganden i detta skede kan leda till något längre handläggningstider. Det ger också behov av mer samordning med miljöprövningen i bygglovsskedet.

10.4.4. Nya möjligheter att ställa krav på skyddsåtgärder m.m. vid planläggning i detaljplan och områdesbestämmelser

Eskilstuna kommun tolkar förslagen till ändringarna i plan- och bygglagen som att dessa kommer att ge kommunen möjlighet att i detaljplan ställa krav på fastighetsägaren att ta hand om eller fördröja dagvatten på sin fastighet. Att mängden dagvattnet som behöver avledas och renas i första hand ska minska genom åtgärder lokalt på den fastighet eller allmänna platsmark där dagvattnet uppkommer (lokalt omhändertagande av dagvatten) är en strategi i kommunens dagvattenpolicy. I den anges att exploatörer och fastighetsägare bör vidta åtgärder så att de första 20 mm regn kan fördröjas på fastigheten. Detta är dock inte möjligt att ställa som krav med gällande lagstiftning.

Eskilstuna kommun vill framhålla att dagvatten- och skyfallsutredningar är komplexa utredningar av teknisk karaktär som ställer stora krav på kompetensen hos kommunen när det kommer till kravställning och granskning. Kommunen vill därför poängtera vikten av att det tas fram vägledningsmaterial för hur vattenfrågorna ska hanteras vid planläggning. Detta gäller framför allt vilket underlag som en kommun förväntas ta fram för att visa att bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken följs.

Kommunen ser också gärna vägledning i hur eventuella planbestämmelser kring dagvattenanläggningar ska tolkas bygglovskedet och hur en eventuell avvikelse ska prövas i bygglovet. Kommunen vill också påtala att det kan vara svårt att säkerställa efterlevnaden av detaljplanen när det gäller sådana bestämmelser.

10.4.6 Förtydligande av vad ett exploateringsavtal får avse

Förtydligandet att det via exploateringsavtalet går att ställa krav på en byggherre eller fastighetsägare i fråga om dagvatten är bra. Förslaget är begränsat till att avse åtgärder för anläggande av anläggningar för dagvattenhantering. En vidare formulering som till exempel "... vidta eller finansiera åtgärder för dagvatten" skulle medföra ökade möjligheter, till exempel utredningar, omprövning av gemensamhetsanläggningar eller markavvattningsföretag.

10.4.7. Nya krav avseende hantering av vatten på en tomt

Ändringen i 8 kap. 9 § innebär att en obebyggd tomt ska ordnas så att det på tomten eller i närheten av den går att tillgodose krav på vattenförsörjning och avlopp samt i skäligen utsträckning hantera dagvatten. Kommunen ser positivt på att det kommer vägledning i frågan.

10.8.5 Undantag för konstruktions- och byggnadsarbeten

"En förutsättning för undantaget är att utsläppen inte äventyrar uppnåendet av de miljömål som har fastställts för grundvattenförekomsten. Tillämpningen av undantaget får inte heller permanent hindra eller äventyra uppnåendet av miljö kvalitetsnormerna för andra vattenförekomster inom vattendistriktet." Kommunen undrar vad det blir för konsekvenser om syftet inte uppnås vid ett beviljat undantag?

10.14 Behov av nytt vägledningsmaterial och annat stöd vid bedömningen av vattenfrågor vid planläggning och byggande

Eskilstuna kommun ser ett behov av vägledning i hur dagvattenfrågor ska hanteras vid ändringar av detaljplaner. Att uppdatera en detaljplan genom att göra en ändringsplan kan vara mycket värdefull genom att spara resurser jämfört med att ta fram en ny plan. Eftersom äldre planer inte behandlade dagvatten- och skyfallsfrågor enligt dagens krav kan det vara svårt att avgöra på vilken nivå dessa frågor ska hanteras i en ändringsplan.

En viktig del i detta är att ge vägledning kring hur den avrinningsområdesproblematik (7.2.10) som lyfts i utredningen kan hanteras i utredningar för enskilda detaljplaner. Det finns en risk för att den senaste detaljplanen får "bära" dagvattenbelastningen från flera planer.

ESKILSTUNA KOMMUN

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Samhällsbyggnadsförvaltningens yttrande över En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen ser positivt på föreslagna förändringar kopplade till vattenhantering i plan- och bygglagen och miljöbalken. Förändringarna kommer förtydliga vikten av att utforma och placera bebyggelse med hänsyn till dagvatten. Dagvattenfrågor har kommit att spela en viktig roll i utformningen av våra detaljplaner vilket inte avspeglas i dagens lagstiftning, varför ett förtydligande är välkommet. Vidare innebär förändringarna större möjligheter att i detaljplan säkerställa skydd mot otillåten påverkan på miljö kvalitetsnormerna, samt reglera dagvattenhanteringen på kvartersmark. Vi ser positivt på detta då det kommer underlätta planeringen i tätbebyggda områden och där det finns utmaningar kopplat till miljö kvalitetsnormer. Vidare vill vi betona vikten av att det tas fram vägledningsmaterial kring vilket underlag som behöver tas fram till detaljplaner för att säkerställa att bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken följs, detta särskilt utifrån hur den avrinningsområdesproblematik som lyfts i utredningen kan hanteras. En annan fråga vi gärna ser vägledning kring är hur dagvattenfrågor kan hanteras i ändringar av detaljplaner. Även i bygglovsskedet bidrar förslagen på förtydliganden som kommer underlätta, men här finns risken att behoven som uppkommer av mer samordnande med miljöprövningen kommer leda till längre handläggningstider.

Ärendebeskrivning

Samhällsbyggnadsförvaltningen har från kommunstyrelsen givits möjlighet att yttra sig över betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande.

Översynen av bestämmelserna i plan- och bygglagen som avser vatten är välbehövlig. Att utreda frågor kopplade till hanteringen av dagvatten har kommit att bli en självklar del i kommunens arbete med att ta fram detaljplaner och är något det läggs mycket resurser på. Vi ser att möjligheten att ordna dagvattenhanteringen i vissa fall kan få stor påverkan på planförslagets utformning, varför det är angeläget att möjligheterna att hantera dagvatten förtydligas som en aspekt att ta hänsyn till vid utformningen och

placeringen av bebyggelse och byggnadsverk i plan- och bygglagen för att spegla verkligheten och det arbete som görs. Vidare är det mycket välkommet att plan- och bygglagen uppdateras i fråga om vad kommunen får reglera i en detaljplan vad gäller dagvattenanläggningar. Detta gäller även möjligheten att bestämma skyddsåtgärder för att motverka en sådan otillåten påverkan på vattenmiljön som strider mot försämrings- och äventyrandeförbudet. I dagsläget tas kostsamma och tidskrävande utredningar fram som underlag till detaljplaner, samtidigt som det finns begränsade möjligheter att omsätta resultaten av dessa i plankartan för att säkerställa en hållbar dagvattenhantering och att miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten följs vid planläggning.

Vi tolkar förslagen till ändringarna i plan- och bygglagen som att dessa även kommer att ge kommunen möjlighet att i detaljplan ställa krav på fastighetsägaren att ta hand om eller fördröja dagvattnet på sin fastighet. Att mängden dagvattnet som behöver avledas och renas i första hand ska minska genom åtgärder lokalt på den fastighet eller allmänna platsmark där dagvattnet uppkommer (lokalt omhändertagande av dagvatten) är en strategi i kommunens dagvattenpolicy. I den anger vi att exploaterare och fastighetsägare bör vidta åtgärder så att de första 20 mm regn kan fördröjas på fastigheten. Detta är dock inget krav vi kan ställa med dagens lagstiftning. Att där det är lämplig kunna reglera detta i plankartan, skulle underlätta möjligheten att säkerställa hanteringen av dagvatten i tätbebyggda områden där det kan vara svårt att få till ytor för detta på allmän plats.

I utredningen redovisas konsekvenser för kommunen. Där konstateras att även om det handlar om nya förslag ser utredarna inte att dessa bör innebära att nya resurser behöver tillföras kommunerna för genomförandet. Förslagen till förändringar i plan- och bygglagen och miljöbalken förtydligar vad som behöver utredas kopplat till miljö kvalitetsnormer, samt länsstyrelsens överprövningsmöjlighet. Vi ser positivt på detta då vi haft utmaningar i detaljplaner kopplat till miljö kvalitetsnormer i Eskilstunaån som rinner genom stadens centrala delar. Vi vill dock framhålla att dagvatten- och skyfallsutredningar är mycket komplexa utredningar av teknisk karaktär som ställer stora krav på kompetensen hos kommunen när det kommer till kravställningen och granskningen av dessa utredningar. Vi vill därför poängtera vikten av att det tas fram vägledningsmaterial för vattenfrågornas hantering vid planläggning, ett behov som lyfts i utredningen. Detta gäller framför allt vilket underlag som en kommun förväntas ta fram för att visa att bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken följs. Vi ser att en viktig del i detta är att ge vägledning kring hur den avrinningsområdesproblematik som lyfts i utredningen kan hanteras i utredningar för enskilda detaljplaner för att den senaste detaljplanen inte ska behöva ”bära” dagvattenbelastningen från flera planer.

En annan utmaning kopplat till dagvattenhantering och detaljplanering som vi gärna ser vägledning kring är hur dagvattenfrågor ska hanteras vid ändringar av detaljplaner. Att uppdatera en detaljplan genom att göra en ändringsplan kan vara mycket värdefullt i vissa situationer för att spara resurser jämfört med att ta fram en ny plan. Eftersom äldre planer inte behandlade dagvatten- och skyfallsfrågor enligt de krav vi ställer idag kan det vara svårt att avgöra på vilken nivå dessa frågor ska hanteras i en ändringsplan.

Likt i detaljplaner har dagvattenfrågan blivit en betydligare/större del i prövningen av bygglovsärenden, inte minst vid prövning av åtgärder som vidtas utanför detaljplanelagt området. Vi välkomnar ändringarna och som utredarna påpekar uppkommer frågor om miljökvalitetsnormer sällan vid prövning av förhandsbesked eller lov.

Utredarna föreslår att dagvatten ska pekas ut som ett eget allmänt intresse i 2 kap. 6 § PBL som ska beaktas avseende byggnadsverks placering och utformning. Dagvattenfrågan hanteras redan idag i bygglovsprövningen men det kravet på ställningstaganden i detta skede kan dock leda till något längre handläggningstider samt behov av mer samordning med miljöprövningen i denna fråga i bygglovsskedet, något som i större utsträckning tidigare hanterades i startbeskedsskede.

Utredningen föreslår även att tillämpningsområdet för 2 kap. 10 § PBL ska begränsas och enbart omfatta planläggning. Vi ser positivt på detta då som utredarna konstaterat förväntas förslagen innebära att miljökvalitetsnormer få bättre genomslag i plan- och bygglagen.

Ändringen i 8 kap. 9 § innebär att en obebyggd tomt ska ordnas så att det på tomt eller i närheten av den går att tillgodose krav på vattenförsörjning och avlopp samt i skäligen utsträckning hantera dagvatten. Vilket vi ser positivt på att det kommer vägledning kring.

Något som vi gärna ser vägledning kring i bygglovsskedet är hur eventuella planbestämmelser kring dagvattenanläggningar ska tolkas och hur en eventuell avvikelser kring det ska prövas i bygglovet. Något som är värt att påpeka i detta avseende är att sådana bestämmelser i en detaljplan kan vara svårt att säkerställa efterlevnaden av.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Marianne Hagman
Förvaltningschef

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Enheten för samhällsplanering
Sanna Keivanlo

Remiss av betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)

Remissinstanser

1. AFRY
2. Arjeplogs kommun
3. Bodens kommun
4. Borgholms kommun
5. Boverket
6. Branschråd för Lantbrukets Rådgivningsföretag
7. Byggföretagen
8. Byggherrarna Sverige AB
9. Chalmers Tekniska Högskola
10. Centrum för hav och samhälle, Göteborgs universitet
11. COWI AB
12. Dala Vatten AB
13. Domstolsverket
14. Energiföretagen Sverige
15. Energigas Sverige
16. Eskilstuna kommun
17. Fastighetsägarna Sverige
18. Folkhälsomyndigheten
19. Fortifikationsverket

20. Fältbiologerna
21. Föreningen Sveriges Bygglövsgranskare och Byggnadsnämndssekreterare
22. Föreningen Sveriges Stadsbyggare
23. Försvarets materielverk
24. Försvarsmakten
25. Gryaab
26. Gotlands kommun
27. Göteborgs kommun
28. Göteborgsregionen
29. Halmstad kommun
30. Havs- och vattenmyndigheten
31. Hedemora kommun
32. Huddinge kommun
33. Hushållningssällskapens Förbund
34. IQ Samhällsbyggnad
35. IVL Svenska Miljöinstitutet
36. JM AB
37. Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet
38. Kammarkollegiet
39. Karlskrona kommun
40. Karlstad kommun
41. Kemikalieinspektionen
42. Kommerskollegium
43. Konkurrensverket
44. Kristianstad kommun
45. Kungliga Tekniska högskolan
46. Lantbrukarnas Riksförbund
47. Lantmäteriet
48. Livsmedelsföretagen
49. Livsmedelsverket

50. Lomma kommun
51. Luleå tekniska universitet
52. Lysekils kommun
53. Läke medelsverket
54. Länsstyrelsen i Jönköpings län
55. Länsstyrelsen i Blekinge län
56. Länsstyrelsen i Dalarnas län
57. Länsstyrelsen i Gotlands län
58. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
59. Länsstyrelsen i Hallands län
60. Länsstyrelsen i Jämtlands län
61. Länsstyrelsen i Kalmar län
62. Länsstyrelsen i Kronobergs län
63. Länsstyrelsen i Norrbottens län
64. Länsstyrelsen i Skåne län
65. Länsstyrelsen i Stockholms län
66. Länsstyrelsen i Södermanlands län
67. Länsstyrelsen i Uppsala län
68. Länsstyrelsen i Värmlands län
69. Länsstyrelsen i Västerbottens län
70. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
71. Länsstyrelsen i Västmanlands län
72. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
73. Länsstyrelsen i Örebro län
74. Länsstyrelsen i Östergötlands län
75. Malmö kommun
76. MittSverige Vatten & Avfall AB
77. Mora kommun
78. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
79. Nacka kommun

80. Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen
81. Naturskyddsföreningen
82. Naturvårdsverket
83. Nordvästra Skånes vatten och avlopp
84. Norrtälje kommun
85. Norrvatten
86. Näringslivets regelnämnd
87. Ramböll Sverige AB
88. Regelrådet
89. Region Gotland
90. Region Jämtland Härjedalen
91. Region Norrbotten
92. Region Skåne
93. Region Stockholm
94. Riksantikvarieämbetet
95. Riksbyggen
96. RISE
97. Ronneby kommun
98. Roslagsvatten
99. Rådet för Vatten- och avloppssamverkan i Stockholms län
100. Sametinget
101. Samhällsbyggarna
102. Sjöfartsverket
103. Skanska
104. Skellefteå kommun
105. Skogsstyrelsen
106. Sportfiskarna
107. Statens energimyndighet
108. Statens geotekniska institut
109. Statens jordbruksverk

- 110.Statskontoret
- 111.Stockholms kommun
- 112.Stockholm Vatten och Avfall
- 113.Strålsäkerhetsmyndigheten
- 114.Strömstads kommun
- 115.Sundsvalls kommun
- 116.Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen
- 117.Svenska kraftnät
- 118.Svensk betong
- 119.Svenskt Friluftsliv
- 120.Svenskt vatten
- 121.Sveriges advokatsamfund
- 122.Sveriges Allmännytt
- 123.Sveriges Fiskevattenägareförbund
- 124.Sveriges geologiska undersökning
- 125.Sveriges kommuner och regioner
- 126.Sveriges lantbruksuniversitet
- 127.Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
- 128.Sweco
- 129.Tillväxtverket
- 130.Totalförsvarets forskningsinstitut
- 131.Trafikverket
- 132.Transportstyrelsen
- 133.Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen
- 134.Uppsala kommun
- 135.VA Syd
- 136.Villaägarnas Riksförbund
- 137.Vindelns kommun
- 138.Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen
- 139.Världsnaturfonden i Sverige

- 140. Värmdö kommun
- 141. Västerviks kommun
- 142. Västerås kommun
- 143. Västra Götalandsregionen
- 144. Växjö kommun
- 145. Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen
- 146. WSP Sverige AB
- 147. Östersunds kommun
- 148. Östersunds tingsrätt, mark- och miljödomstolen
- 149. Östhammars kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet **senast den 10 juni 2024**. Svaren bör lämnas per e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.spn@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2023/03629 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Lina Martinson
Departementsråd
Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com